

zák meg ott is. Ez épen úgy erőt jelent nekik, mint megnyugvást nekünk.

Egyébként ennek a lírának, a maga különálló helyzetében, irodalmilag is sokkal nehezebb feladata van, mint az erdélyi költészetnek. Ennek ugyanis megvan és megvolt a maga hagyománya, történelmi hangulat- és problémátávlata, amelyekből kialakult már egy bizonyos lírai lélekszín. A Felvidék azonban, nem számítva az egyetlen barokk vonást, sohasem jelentett olyan önálló irodalmi szellemi arculatot, amelynek aztán teljesen magára valló megnyilatkozása lett volna. Ezt a feladatot a hagyományteremtés és a történelmi laikus céljainak, kisugárzó erőinek felismerésével s az egyetemes tudatközösségbe való állandó bekapcsolási munkájával ennek a lírának kell elvégeznie. Lehet, hogy ez az irány inkább befelé fogja mélyíteni a lírai alkatot, lehet az is, hogy halványítani fogja rajta a megjelenés esztétikai módját s lehet, hogy válszút elé állítja a mi? és a hogyan? között. De bizonyos, hogy így lesz ez a költészet — Taine minden cáfolata ellenére is — az a táplálék, melyre — mi, csak mi tudjuk, hogy miért — jelenünknek és jövőnknek szüksége lesz mindenkor.

Brisits Frigyes.

Kántor József megdicsőülése. (Kodolányi János új regénye.) Kántor Jóska bácsi valamikor érdemes ember volt, bíró korában még a jegyzőnek is ugyancsak a körmére nézett, vagyonos, tekintélyes egyéniség, nagy zsarnok ottthon. De a többszörös gutaütéstől megrokkant s nagyon az ivásnak adta magát, úgyhogy igen gyakran úgy szedték föl valamelyik árokból holtreszege. Azóta bizony kevés a becsülete. Most is, hogy a padláslépcsőn legurulván, betört koponyával hever a földön, a familiája nem sok tisztelettel állja körül: «Vén, részög disznó — mondja a veje, Vilonyai géplakatos úr. — Megin ette a rossz. Nem férhet a bőribe. Hogy az Isten vergye meg a vén bűdös parasztját». Leánya pedig, a kővér Mária azt visítja: «Hogy a fene enné meg az ejen embört, aki mindég részög». Vilonyai, ez a cigányképű, sunyi nézésű, epés, gyűlölködő, durva ember valamikor gyári munkás és nagy szocialista volt, de mióta az apósa kegyelméből önálló műhelye van, megvetéssel fordul el egykori elvtársaitól, mint kapitalista lenézi a prolákat s az urakhoz dörgölgdik. Feleségét, azt az

«ostoba tehenet» persze csak a pénzéért vette el. Alig várja, hogy örökölhessen, épen úgy, mint a másik vő, a borbélyból lett korcsmáros, az elegáns, diplomatikus s a társadalmi formákra sokat adó Heldmann Gyula, aki különben otthon a beteges feleségét épen olyan durva szitkokkal illeti, mint Vilonyai a magáét. Abban is megegyeznek, hogy váltig szídják a «ronda, rohadt» paraszt familiát, amelyikbe iparos létkre beházasodtak, s hogy mind a ketten sokat isznak. A szeretetreméltó családnak van még egy tagja, az öreg Kántorné, aki örökösen a nyavalyáiról sápi-tozik s buzgó nazarénussága ellenére rideg, önző vénasszony. A két sógor azon mesterkedik, hogy az öreggel végrendeletet irasson, melyben harmadik leányát, aki iskolákat végzett, kisaszonnyá s később egy piktor feleségévé lett, kitagadják. Hosszas huzavona után sikerül a dolog, de ebből is baj származik, mert az öreg nehezen várt halála után a most már neves festő és felesége pörrel támadják meg a végrendeletet, mert szerintük az öreg alkoholista beszámíthatatlan volt. Már most tanukat kell szerezni, kik a beszámíthatóságot igazolják. Vilonyainak sikerül is a falut fölbőszíteni a városiak, a halátlan leány s az ingenyelő piktor ellen, akik egy becsületes parasztembert meg akarnak gyaláznai a halála után, úgyhogy a bíró előtt mind egyértelműen azt vallják, hogy néhai Kántor József maga volt a bölcs józanság, akit részegen soha senki se látott. Ez a Kántor József «megdicsőülése». A géplakatos különben, akit a végrendelet elsősorban érdekel, ki-egyezik a felperesekkel, hogy a sok ügyvédi költség egészen tönkre ne tegye.

Ezzel végződik a regény, melyet meséjének ez elmondása is eléggé jellemezhet. Telivér naturalista munkává van dolgunk, mely kiválasztja a kis ormán-sági falunak legkevésbé rokonszenves családját s annak viselt dolgait, kicsinyes és piszkos herce-hurcáit tárja elénk a tapasztalékosabb részletekig (pl. a pöriratokból is bő szemelvényeket közöl). Csodáljuk, hogy egy modern és tehetséges író épen ilyen élet és alakok rajzolásában leli kedvét, amikor ez az egyoldalú, az élet szép és derűs oldalait behunyó szemmel elkerülő naturalizmus ma már meglehetősen idejétmulta, de nem akarunk ezért perbe szállni vele. Az kétségtelen, hogy amit ad, az a maga nemében művészi. Alak-

jaít márkánsan jellemzi (mellékalakjai is mind élnek) s a környezetet rendkívüli elevénységgel hozza elének, úgy-hogy falujában egészen otthonosan érezzük magunkat, még Kántorék piszkos házában is, melyből valóságos búzszimfóniák szállnak felénk. Merő élet az egész, csakhogy az életnek alantas, csunya és szomorú formája. Kodolányi regénye olvasmányok egyáltalán nem lelket emelő és üdítő, de mint írói teljesítmény értékes. *Szinnyei Ferenc.*

A Minerva könyvtár új füzetei. Nemből Minerva-könyvtár címen megindult egy figyelmet érdemlő újabb erdélyi vállalat. Első füzetében Tavasz Sándor Apácai Cseri János jelentőségét, Tulogy János Erdély geológiáját, Kelemen Lajos Hermányi Diene József emlékiratait ismertette. Széll Kálmán pedig az anyag szerkesztéséről értekezett. A közelmúltban e sorozat két olyan művel gazdagodott, melyek szerzőiknél, tárgyuknál és előadásuknál fogva újabb lépést jelentenek a kitűzött cél felé. Dézsi Lajos *Erdélyi arcképek és képek* címen tizennégy jól megrajzolt miniatürrel kedveskedik annak a közönségnek, melynek rokonszenvét s becsülését még másfélévtizedes kolozsvári egyetemi tanársága idején megszerezte. Bevezetésül tudós felkészültséggel, de amellet hangulatosabban bizonyítja az «Erdélyország-Tündérország» szállóige néphitszerű eredetét. Majd sorra veszi Erdély múltjának szellemi nagyjait: a zsolnárfordító Szenci Molnár Albertet, a világhírű könyvnyomtatót miklóstótfalusi Kiss Miklóst, a jeles történeti regényírókat Jósikát és Keményt, a polihisztor Brassait stb. s mindegyikről eleven, színes, az érdeklődésben kifogyhatatlan rajzokat nyújtva, szép sorait a történetíró Szilágyi Sándornak szentelt szinte lírai melegségű emlékezéssel zárja be.

Érdekes korfestő leírások (Kolozsvári élet a napoleoni háborúk korában) s a nagyközönség előtt meglepően újszerű adatok (pl. hogy Magellan földkörüli útjáról Maximilianus Transylvanus már 1523-ban értesíti a tudós világot), emelik a kis könyv értékét. A másik új füzet (*Három jellemzés*) szerzője Kristóf György, a kolozsvári egyetemen a magyar irodalomtörténet jelenlegi tanára. E művében egy-egy erdélyi város magyar irodalmi ünnepélyén elhangzott felolvasását tette közzé. Az elsőben (Vörösmarty rózsái),

melyet a nagyváradi katolikus körben adott elő, a Szózat írójának költészetét mint az eszményiség halhatatlan virágos kertjét mutatta be hallgatóinak. A másodikban (az Erdélyi Irodalmi Társaság ünnepélyén) Madách Imre emléket újítja föl, rámutatva arra, hogy Madách az ember életét olyannak rajzolja, aminőnek ezt «a logikai elemzés vele megismertette». S abban látja Az Ember Tragédiája költői szépségét, hogy «ezt a sajátlag filozófiai elme-műveletet a költészet eszközeivel, érzelmi képek sorozatával veszi el». A harmadik tanulmány, a marosvásárhelyi Kemény Zsigmond-Társaság ülésén Jókai lelkéről tartott felolvasás a nagy regényíró erdélyi kapcsolatainak ismertetése után különösen optimizmusát tartja értékes eszménynek. A tárgyi elmélyedés, meg stíltechnikai lendület dolgában egyéni színű tanulmányok méltó kiegészítői a szerző eddigi munkásságának. *V. M.*

Blaha Lujza és a Népszínház Budapest színi életében. Verő György ez érdekes könyve voltaképpen javított és bővített kiadása «A Népszínház Budapest színi életében» című előbb megjelent munkának, mely annakidején a nevezetes műintézet ötvenéves múltját idézte emlékeztünkbe (Napkelet, 1925. II. 472. l.). Az akkori birálat kifogásolta a tárgy történetének túlságosan messze időbe való kitolását. Minthogy a Népszínház keletkezése és ötvenéves múltja nagyon jól megérthető az előrebocsátott lazakapcsolású óskori utalások nélkül is, a szerző a könyv újabb kiadásából e fejezeteket (Az aquincumi amphitheatrum; Etelevára dalos lakomák; ősmagyar énekmondók; Török színészek Budaváran; Miszteriumok, moralitások, iskoladrámák; Német színészet Budán és Pesten) elhagyta s helyettük bevezetésül odaiktatta a nemrég elhunyt Blaha Lujza életrajzát, azét a művésznőét, akinek pályája, sikerei, izlésnevelő szerepe szorosan összefüggnek a szóbanforgó színház történetével.

Meglehetősen szűkszavú ez az életrajzi bevezetés, de úgylátszik nagy bőbeszédűsége nem is volt szükség, mert mint a szerző mondja, amely tüneményesen mozgalmos Blaha Lujza pályafutása, époly bensőségesen egyszerű, szinte igénytelen magánéletének zajtalan lefolyása s a világtól való diszkrét elszigeteltsége. Azonban igaz van a könyvnek, az a kevés is, mit róla